

YUSUPOVA Nigora

*O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi,
Ijtimoiy fanlar va huquq kafedrası mudiri,
yuridik fanlar doktori, professor
nigora.jaloliddin.qizi@mail.ru*

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТЧИЛИГИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ АСОСЛАРИ

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ УЗБЕКСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

THE CONSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF UZBEK STATEHOOD

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикасининг янги қабул қилинган Конституцияси 1-моддасида ўз аксини топган: “Ўзбекистон – бошқарувнинг республика шаклига эга бўлган суверен, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат” тамойилининг ҳар бир тушунчаси мазмун-моҳияти илмий асосда таҳлил қилинган.

Шунингдек, мақолада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2023 йил 8 май кuni референдум якунларига бағишланган учрашувдаги маърузасида кўтарилган ёшлар таълими ва тарбияси билан боғлиқ долзарб масала ўрганилган.

Калит сўзлар: давлат, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий, дунёвий, таълим, маърифат, радикализм, жаҳолат, миллий гоё, диний, бағрикенглик, маънавият, ҳуқуқий онг.

Аннотация: Данная статья анализирует научными методами содержание и сущность каждого понятия статьи № 1 вновь принятой Конституции Республики Узбекистан: «Узбекистан — суверенное, демократическое, правовое, социальное и светское государство с республиканской формой правления».

Так же в данной статье исследуется актуальный вопрос, связанный с воспитанием и обучением молодежи, поднятый в выступлении Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева 8 мая 2023 года на встрече, посвященной итогам референдума.

Ключевые слова: государство, демократический, правовой, социальный, светскость, обучение, просвещение, радикализм,

невежество, религиозная толерантность, духовность, национальная идея, правосознание.

Annotation: This article analyzes using scientific methods the content and essence of each concept of Article 1 of the newly adopted Constitution of the Republic of Uzbekistan: “Uzbekistan is a sovereign democratic, legal, social and secular state with a republican form of government”.

Also in this article, the current issue related to the education and training of young people raised in the Speech by the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev on May 8, 2023 at a meeting dedicated to the results of the referendum.

Keywords: state, democratic, legal, social, secularism, education, enlightenment, radicalism, ignorance, national idea, religious, tolerance, spirituality, national idea, legal consciousness.

КИРИШ

Тараққиётнинг дунёвийлик йўли – мустақил Ўзбекистоннинг ижтимоий-сиёсий ва конституциявий маслагидир. Ушбу маслак Ўзбекистон Республикасининг янги қабул қилинган Конституцияси 1-моддасида қуйидагича ўз аксини топди: “Ўзбекистон – бошқарувнинг республика шаклига эга бўлган суверен, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат” [1:1].

Конституцияга янги киритилган “ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат” тушунчаларининг мазмун моҳиятини халқимиз айниқса, эртанги кунимиз эгалари бўлмиш ёшларимиз теран англамоқлари лозим. Ушбу мақолада мазкур тушунчалар моҳиятини имкон қадар ёритилади.

Аввало, “Ижтимоий давлат” деганда нимани тушунамиз? Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2021 йил 7 декабрда Ўзбекистон Конституцияси қабул қилинганлигининг 29 йиллигига бағишланган табригида: «Айни вақтда биз Конституциямиз нормаларини ҳаётга тўла татбиқ этиш, жамиятда қонун ва адолат устуворлигини, инсон ҳуқуқ ва манфаатлари, унинг қадр-қимматини янада самарали таъминлаш борасида ҳали кўп иш қилишимиз кераклигини яхши тасаввур қиламиз» [2:1], деб давлатимиз олдида турган муҳим вазифалар ҳақида тўхталиб ўтган эди.

Мазкур табрикда «...ҳозирги кунда Ўзбекистон ижтимоий давлат ва адолатли

жамият қуриш сари дадил бормоқда. Шу сабабли «Янги Ўзбекистон – ижтимоий давлат», деган тамойилни конституциявий қоида сифатида муҳрлашнинг вақти-соати етди»...[2:1], деб баён этилди.

АСОСИЙ ҚИСМ

Ижтимоий давлат – бу ҳар бир фуқаронинг муносиб турмуш сифати ва даражасига эришиш, ижтимоий тафовутларни юмшатиш ва муҳтожларга ёрдам бериш учун ижтимоий адолат тамойилларига мувофиқ моддий бойликларни адолатли тақсимлашга қаратилган давлат моделидир.

Ижтимоий давлат функциялари – бу ижтимоий ҳимояланмаган ёки эҳтиёжманд қатламни қўллаб-қувватлаш; ишсизликка қарши курашиш; тадбиркорларга ёрдам; аҳолининг бандлигини ва даромадларини доимий ўсишини таъминлаш; таълим, соғлиқни сақлаш, ижтимоий хизматлар ва маънавий-маданий ривожланишнинг қулайлигини таъминлаш; жамиятдаги ижтимоий тенгсизликни юмшатиш, имтиёзларни қайта тақсимлаш орқали муносиб турмуш шароитини яратиш.

Ижтимоий давлат белгилари: – бу сифатли таълим, малакали ва мақбул тиббий хизмат; ижтимоий йўналтирилган иқтисодиёт; фуқаролик жамиятини ривожланганлиги; ижтимоий давлат дастурларини ишлаб чиқиши ва амалга ошириш; давлатнинг ҳар кимга муносиб турмуш шароити, ижтимоий таъминот ва шахснинг ўзини ўзи англаши учун тенг бошланғич шароитларини таъминлаш мақсадларини тасдиқлаш; фуқаролар олдидagi ижтимоий масъулият; ижтимоий соҳага тўловларнинг юқори миқдори; ижтимоий ҳаётни яхши ривожланган тартибга солиш тизими; бюджетдан ижтимоий тўловларининг мавжудлиги; ижтимоий ҳимоя, ижтимоий таъминот ва бандлик давлат тизимларининг мавжудлиги; жамиятнинг барча муҳтож аъзоларини истисносиз ижтимоий қўллаб-қувватлашнинг мавжудлиги; фуқароларнинг фаровонлик даражаси учун давлат томонидан жавобгарликни қабул қилиш.

Ўзбекистон давлатининг сиёсий-ҳуқуқий мақомига киритилган «ҳуқуқий давлат» тушунчаси эса – бу демократик тамойиллар асосида қабул қилинган қонунлар олдидан

барча тенг ва ҳисобдор бўлган, ҳеч ким қонундан устун турмайдиган давлатдир. Қолаверса, қонунларнинг бутун давлат ҳудудидаги устуворлиги, ҳокимиятлар ваколатининг бўлиниши, шахс ва давлатнинг ўзаро масъуллиги, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг ҳимояланишидир.

Дунёвий давлат – давлат ҳокимияти ва бошқарувдан дин ажратилган, бошқарув диний қоидалар билан эмас, балки қонунчилик ҳужжатлари билан тартибга солинадиган, қарорлар қабул қилишда диний асосларга таянилмайдиган давлатдир. Шунингдек, ҳеч қандай дин ва мафкура давлатнинг мажбурлов кучи билан ўрнатилмаслигини, уларнинг давлатдан айри эканлигини тавсифлайди.

Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, дунёвий давлатда дин давлатдан ва сиёсатдан ажратилса-да, жамиятдан ажратилмайди.

Бугунги замонавий ўзбек жамиятида Конституцияга киритилган дунёвийлик тушунчаси бир-биридан ажралмас уч кадриятга асосланади. Булар:

1. Виждон эркинлиги;
2. Барча дин ва диний ташкилотларнинг қонун олдида тенглиги;
3. Диннинг сиёсатдан ажратилганлиги.

Ҳар бир дунёвий давлатда бўлгани каби Ўзбекистонда ҳам динга бўлган муносабат мамлакатнинг асосий қонуни ҳамда муайян меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ва қонунлар орқали тартибга солинади.

Шу ўринда эслаб ўтиш лозимки, “дунёвийлик ва динийлик ўртасидаги нисбат, унинг шаклий ўзгаришлари Марказий Осиёда доимо муҳим ўрин эгаллаб келган. Ҳудуддаги ижтимоий-сиёсий воқеалар дунёвий-маърифийлик ва динийлик ҳақидаги тасаввурларнинг шаклланиши ва ривожланишига катта таъсир кўрсатган.

Дунёвийлик ва ижтимоий-иқтисодий тараққиёт эҳтиёжлари ҳамиша ҳамоҳанглик касб этиб келган. Яъни дунёвийлик қотиб қолган догма эмас, аксинча, у мунтазам равишда такомиллашиб боровчи ҳодисадир. Замонавий илмий тилда айтганда, дунёвийлик модернизация деб номланувчи жараённинг ҳаракатлантирувчи кучдир. У жамият илмий салоҳиятининг узлуксиз ошиб бориши, технологик тараққиётнинг давомийлиги, иқтисодий ҳаётнинг рационаллашуви,

маданиятнинг юксалиб бориши каби муҳим жараёнлар билан уйғун равишда такомиллашиб боради” [6:7].

Янги Конституцияда ўз аксини топган “Дунёвий давлат” тушунчасини таҳлил қилар эканмиз, тараққиётининг тамал тоши бўлиб хизмат қилаётган дунёвийлик ғояси асло худосизликка асосланмагани, яқин ўтмишимиздаги каби даҳрий жамиятни англатмаслигини соғлом мушоҳада қилмоқ лозим. Бунини тушуниш учун эса “Дин нима? Давлат нима? Уларнинг вазифалари нималардан иборат? Дунёвий давлатнинг динга бўлган муносабати нималар билан белгиланади? Унда диний эътиқодга қандай ўрин ажратилган? Қолаверса, дин ва умум эътироф этилган тамойилларга асосланган демократия тушунчаси ўртасидаги алоқалар қандай бўлиши керак?” деган масалаларни тушуниб олиш керак бўлади.

Маълумки, давлат ўз ҳудудига, суверенитетига, ҳокимият ва бошқарув органлари, махсус мажбурлов аппаратига эга, фуқаролардан солиқ ундирадиган, умуммажбурий ҳуқуқ, нормаларини ўрнатадиган, зарур бўлганда уларнинг ижросини куч ишлатиш билан таъминлайдиган сиёсий ташкилотдир [10:76].

Давлат – мулкчилик шакллари билан белгилаш, иқтисодий ривожлантириш, фуқароларнинг ижтимоий ҳимоясини таъминлаш, маданий-маърифий ишларни ташкил қилиш ва амалга ошириш, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва ҳуқуқбузарликка қарши курашиш, экологик таҳдидларнинг олдини олиш, мамлакатни ички ва ташқи кучлар таъжовузидан ҳимоя қилиш, хорижий давлатлар ва халқларо ташкилотлар билан алоқа ўрнатиш ва амалга оширишда ҳал қилувчи ролни бажаради.

Давлат ўзининг вазифа ва функцияларини Конституцияга асосланган ҳолда: парламент, ҳукумат, вазирлар, суд, адвокатура, махсус хизмат органлари, қуроли кучлари, маҳаллий давлат ҳокимият ва бошқарув органлари, давлат ташкилотлари ва муассасалари орқали амалга оширади. Бу ҳақда янги Конституциянинг 15-моддасида: қуйидаги тамойил мустаҳкамлаб қўйилди: “Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг устунлиги сўзсиз тан олинади. Ўзбекистон Республикаси

Конституцияси мамлакатнинг бутун ҳудудида олий юридик кучга эга, тўғридан-тўғри амал қилади ва ягона ҳуқуқий маконнинг асосини ташкил этади. Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принцип ва нормалари билан бир қаторда Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқий тизимининг таркибий қисмидир. Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикасининг қонунда назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаси қоидалари қўлланилади. Давлат ва унинг органлари, бошқа ташкилотлар, мансабдор шахслар, фуқаролик жамияти институтлари ҳамда фуқаролар Конституция ва қонунларга мувофиқ иш юритадилар” [1:1].

Бу жараёнда муҳим бир масала – Давлат хусусан, унинг алоҳида органлари ўз вазифа ва функцияларини бажариш асносида диндорлар ва диний ташкилотлар билан хилма-хил муносабатларга киришишади. Дин ва дунёвий давлат орасидаги муносабат ҳақида гап кетар экан, энг аввало, диннинг давлатдан ажратилиши тамойили унинг асосини ташкил этишини таъкидлаш зарур. Бу ҳақда Конституциямизнинг 75-моддасида: “Диний ташкилотлар давлатдан ажратилган ҳамда қонун олдида тенгдирлар. Давлат диний ташкилотларнинг фаолиятига аралашмайди. Давлат қонунда белгиланган тартибда фаолият кўрсатаётган диний ташкилотлар фаолиятининг эркинлигини кафолатлайди”, деган қоида мустаҳкамланди [1:1].

Ушбу моддани таҳлил қилар эканмиз, диний ташкилотларнинг давлатдан ажратилгани диннинг жамиятдан ажратилганини англатмаслигини ҳам таъкидлаш зарурдир. Бу фуқаролик жамиятида дин ўз мавқеига эга бўлишини англатади. Бу ҳам Конституциямизнинг амалдаги ижросидан келиб чиқадиган мантиқий ҳулосалардан биридир.

Айтиш жоизки, маънавий баркамол авлодни тарбиялаш, бунёдкор миллий қадриятларимизни асраб-авайлаш ва халқимизнинг ҳақиқий маънавий сурати ва сийратини белгиловчи фазилятларни ўзида мужассамлаштирган меҳр-оқибат, ҳамжиҳатлик, ўзаро ёрдам, кексаларга ҳурмат,

шарқона одоб-ахлоқ, шарму ҳаё каби энг олий инсоний туйғуларнинг туб моҳиятини англаш ва кўз қорачиғидек эъзозлашда айнан диний ташкилотлар ва дин арбобларининг роли ва ўрни беқиёслигини бугун ҳеч ким инкор этмайди. Аксинча, бундай бунёдкор фаолият қизғин қўллаб-қувватланмоқда. Бунинг сабаби эса, Конституциямизда ана шундай фаолият учун мустаҳкам ҳуқуқий замин яратиб берилганидир.

Дин ва дунёвий давлат муносабатини белгилаб берувчи бошқа бир тамойилнинг мазмуни дин соҳасида кечаётган ўзгаришларни холис, илмий ўрганиш ва шундан келиб чиқиб, ижобий жараёнлар ривожига кенгрок имконият яратиш, салбий ҳолатларнинг олдини олишда намоён бўлади.

Давлатнинг динга бўлган муносабатини ифодаловчи яна бир муҳим тамойил, давлат динни халқ маънавиятининг узвий қисми сифатида тан олади. Шундан келиб чиқиб, унинг ривожини учун тегишли шарт-шароит яратишга ҳаракат қилади.

Бугун дунёвий тараққиёт йўлидан бораётган мамлакатлардаги динга бўлган муносабат демократия мезонларига асосланганини чуқур идрок этмоғимиз лозим. Бизнинг жамиятимиз тараққиёти негизи қилиб белгиланган дунёвийлик, хурфикрлик тамойили ҳам худди ана шу тажрибаларга асосланган. Шунга кўра, Янги Конституциямизнинг 33-моддасида: *“Ҳар ким фикрлаш, сўз ва эътиқод эркинлиги ҳуқуқига эга”* эканлиги, 35-моддада эса *“Ҳамма учун виждон эркинлиги кафолатланади. Ҳар ким хоҳлаган динга эътиқод қилиш ёки ҳеч қайси динга эътиқод қилмаслик ҳуқуқига эга. Диний қарашларни мажбуран сингдиришга йўл қўйилмайди”* тамойили мустаҳкамланди [1:1].

Конституциямизда инсоннинг табиий ҳуқуқи бўлмиш виждон, эътиқод эркинлиги кафолатланиши баробарида, фуқароларнинг тегишли равишдаги мажбуриятлари ҳам албатта қатъий белгилаб берилди. 19-моддага кўра, *“Ўзбекистон Республикасида инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликлари халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган нормаларига биноан ҳамда ушбу Конституцияга мувофиқ эътироф этилади ва кафолатланади. Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари ҳар кимга туғилганидан бошлаб тегишли бўлади. Ўзбекистон Республикасида*

барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, эътиқоди, ижтимоий келиб чиқиши, ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонун олдида тенгдирлар. Имтиёзлар фақат қонунга мувофиқ белгиланади ва ижтимоий адолат принципларига мос бўлиши шарт” [1:1], 71-моддада эса *“Конституциявий тузумни зўрлик билан ўзгартиришни мақсад қилиб қўювчи, Ўзбекистоннинг давлат суверенитетига, ҳудудий яхлитлигига ва хавфсизлигига қарши чиқувчи, урушни, ижтимоий, миллий, ирқий ҳамда диний адоватни тарғиб қилувчи, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларига, аҳолининг соғлигига, ижтимоий ахлоққа тажовуз қилувчи сиёсий партияларнинг, бошқа нодавлат нотижорат ташкилотларининг, шунингдек миллий ва диний белгиларига кўра сиёсий партияларнинг, ҳарбийлаштирилган бирлашмаларнинг ташкил этилиши ва фаолияти тақиқланади. Махфий жамиятлар ва бирлашмалар ташкил этиш тақиқланади”*, деган муҳим қоида ўз ифодасини топди [1:1].

НАТИЖАЛАР ВА МУҲОКАМАЛАР

Конституциявий қоидаларни таҳлил қилар эканмиз таъкидлаш лозимки, Ўзбекистонда дунёвий давлат қуриш йўли танланишининг ўзига хос сабаблари мавжуд. Бунинг учун дунёвий давлатга хос жиҳатларни, унинг афзалликларини билиш муҳим аҳамият касб этади.

Дунёвий давлатнинг муҳим жиҳатлари куйидаги йўналишларда ўз ифодасини топган:

- инсон ҳуқуқлари ва давлат суверенитети ғояларига содиқлик;
- демократия ва ижтимоий адолатга садоқат;
- халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган қоидалари устуңлигини тан олиш;
- республика фуқароларининг муносиб ҳаёт кечиришларини таъминлаш;
- инсонпарвар, демократик, ҳуқуқий давлат барпо этиш;
- Ўзбек давлатчилигининг тарихий тажрибасига таяниш;
- диний ташкилотлар ва бирлашмаларни давлатдан ажратилганлига ҳамда қонун олдида

ХУЛОСА

тенглиги. Давлатнинг диний бирлашмалар фаолиятига аралашмаслиги;

- фуқаролар тинчлиги ва миллий тотувлигини таъминлаш;
- ҳозирги ва келажак авлодлар олдида юксак масъулиятни англаш;
- Ўзбекистонда давлат ва жамият қурилишининг ҳуқуқий асослари унинг Конституциясида белгилаб қўйилганлигини ва унга таяниб иш олиб бориш.

Демак, мамлакатимизда давлатчилик асослари дунёвий, демократик бошқарув тузумига асосланади. Дунёвий демократик бошқарувга ҳос бўлган жиҳатлар қуйидагиларда ўзининг аниқ ифодасини топади:

- демократик нормаларга таянадиган ҳуқуқий давлат;
- демократияга зид бўлмаган ҳолда тарихий анъаналар ва жамият ҳаётининг муҳим соҳаларидаги миллий хусусиятларнинг сақланиши;
- барча фуқароларнинг тенглигига асосланган миллий сиёсат олиб бориш;
- унинг сиёсий мавқеи иктисодий, маънавий ва ҳарбий техник имкониятига, салоҳиятига мос бўлиши;
- фуқаролар ижтимоий онгида демократик тафаккурга амал қилиниши;
- мустақил ички ва ташқи сиёсат олиб бориш;
- ўз тараққиёт йўлини мустақил танлаш ва амалга ошириш;
- ўз қобиғида яшаш мумкин эмаслиги қондасига таяниш, очиқ демократик давлат сиёсатини юритиш.

Юқорида таъкидланганлар баробарида, мамлакатимизда минг йиллар давомида асрий кадрият сифатида ҳалқимиз қон-қонига сингиб кетган давлатчилик анъаналари шаклланганлигини ҳам доим эътиборда тутиш лозим. Конституцимизга кўра, Ўзбекистон ҳалқининг давлат бошқарув соҳасидаги урф-одат ва анъаналарига содиқ ҳолда демократик бошқарувни амалга оширади. Бу миллий давлатчиликни демократик жамиятга зид эмаслигини кўрсатади. Бундан ташқари Ўзбекистон демократияни бирон андозадан шундайлигича кўчириб олмаган, миллий кадриятларимиз билан ҳамоҳанг тарзда ривожлантирган.

Дунёвий давлат қуришни кўзлаган давлатимизнинг динга муносабатини белгиловчи зикр этилган конституцион мезонлардан қуйидаги иккита асосий хулоса келиб чиқади:

Биринчидан Ўзбекистонда барпо этилаётган демократик ҳуқуқий ва адолатли дунёвий давлат қуриш концепциясида дин – маданий-маънавий омиллар умумий силсиласига қирувчи барча кадриятлар қаторида тенг ҳуқуқли кадрият сифатида сўзсиз тан олинади. Мамлакатда турли дин вакиллариининг бағрикенглик ва тинч-тотувликда яшашлари таъминланади. Табиийки, жамиятда турли туман дин ва маданиятлар вакиллари мавжуд бўлган ҳолда, давлат бошқаруви ва сиёсати албатта бир мафкурага ёки диний қарашга асослана олмайди. Бундай шароитда Ўзбекистонда энг адолатли ва тўғри йўл дунёвий давлатчилик бўлиб, ушбу принцип барча динлар ҳамда турли қарашларни тенг ҳурмат қилиш, барча фуқароларнинг қонун олдида тенглигини таъминлайди.

Иккинчидан. соф диний эҳтиёжларни қондиришдан ташқарида бўлган ҳар қандай ғаразга эришиш йўлида диний омилдан фойдаланишга интилиш қатъиян ман этилади. Бошқача айтганда, динни сиёсийлаштиришга йўл қўйилмайди, бироқ айни пайтда диний ташкилотлар ва конфессияларнинг ривожланишига кўмак кўрсатилади, уларнинг ички ишларига аралашилмайди, диндорларга диний эҳтиёжларини қондиришларига тўсқинлик қилинмайди.

Бу борада давлат раҳбари 2023 йил 8 май куни референдум якунларига бағишланган учрашувда қуйидагиларни таъкидлади: «Ўзбекистон — дунёвий давлат ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Ҳалқимизнинг референдум орқали билдирган хоҳиш-иродаси, қатъий танлови ҳам шу!». Шунингдек, мазкур тадбирда президентимиз: “Ўзбекистонда ҳар қандай радикаллашувга, диндан сиёсий мақсадларда фойдаланишга ҳеч қачон йўл қўйилмаслигига урғу бериб, бундан буён ҳам миллати, тили, дини ва ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар ҳар бир фуқаронинг виждон эркинлиги таъминланишини билдирди. Барча диний конфессиялар эркин фаолият юритиши учун зарур шарт-

шароитлар яратиб берилиши, мамлакатда миллатлар ва конфессиялар ўртасида тотувлик ва ҳамжиҳатликни таъминлаш сиёсати изчил давом эттирилишини” ҳам қайд этди [3:2].

Демак, дунёвий тамойилга эга давлатимиз диннинг баркамол инсонни вояга етказишдек нозик ва масъулиятли ишдаги чексиз имкониятларидан фойдаланишга интилади. Айни пайтда диний даъволар билан ниқобланган, аслида холис диний эътиқодга мутлақо алоқаси йўқ, жамиятдаги ҳамжиҳатлик, миллатлараро ва динлараро тотувлик, сиёсий-ижтимоий бароқарорликка таҳдид солувчи ҳар қандай урунишларга дунёвий давлат тузумининг мутлақо мурасасиз эканини ҳам аниқ-тиниқ кўрсатиб туради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.05.2023 й., 03/23/837/0241-сон) // <https://lex.uz/docs/6445145>.
2. Мирзиёев Ш.М. 2021 йил 7 декабрда Ўзбекистон Конституцияси қабул қилинганлигининг 29 йиллигига бағишланган табриги // «Yetmish marta o'ylab, qaror qilish kerak» - Shavkat Mirziyoyev asosiy qomusni yangilash to'g'risida (kun.uz)
3. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон – дунёвий давлат ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади // <https://www.gazeta.uz/uz/2023/05/08/uzbekistan/>
4. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлиги гарови. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – Б. 23.
5. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси // 20.12.2022 // <https://president.uz/uz/lists/view/577>.
6. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон ёшларига байрам табриги // [O'zbekiston yoshlariga bayram tabrigi \(president.uz\)](https://president.uz/uz/lists/view/577)
7. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ–60-сон «2022—2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2022 й. – № 4. – 69-м.
9. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг “Ижтимоий барқарорликни таъминлаш, муқаддас динимизнинг софлигини асраш – давр талаби” мавзусидаги анжумандаги нутқи // Халқ сўзи, № 119. 2017 йил, 16 июнь.
10. Одилқориев Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Тошкент: Тошкент Давлат юридик институти, 2000. – Б. 314.
11. Юсупова Н. Ёшлар ўртасида радикализмнинг олдини олишда жаҳолатга қарши маърифат билан курашнинг аҳамияти // Имом Бухорий сабоқлари. – 2022. - №4. – Б. 132-133.
12. Мелиқўзиев Ж. “Дунёвий-маърифий давлат” тушунчаси. “Дунёвийлик – даҳрийлик эмас” тамойилининг мазмун-моҳияти // [“Dunyoviy-ma’rifiy davlat” tushunchasi. “Dunyoviylik – dahriylik emas” tamoyilining mazmun-mohiyati – oliymahad.uz](https://dunyoviy-ma-rifiy-davlat-tushunchasi.dunyoviylik-dahriylik-emas-tamoyilining-mazmun-mohiyati-oliymahad.uz)